

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХАРКІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ Г.С. СКОВОРОДИ**

**ФАКУЛЬТЕТ ПСИХОЛОГІЇ І СОЦІОЛОГІЇ
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ І СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ**

*Присвячено 215-річчю заснування
ХНПУ імені Г.С. Сковороди*

**СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ
СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ОСОБИСТОСТІ
В РІЗНИХ СОЦІАЛЬНИХ ІНСТИТУЦІЯХ**

**МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ
22 ЛИСТОПАДА 2019 РОКУ**

ХАРКІВ – 2019

УДК 37.015.31:316.42
ББК 74.60
С91

Затверджено редакційно-видавничою радою Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди (протокол № 6 від 05.11.2019 р.).

Сучасні реалії та перспективи соціального виховання особистості в різних соціальних інституціях: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Харків, 22 листопада 2019 р. / за ред. М.П. Васильєвої. Харків: ХНПУ імені Г.С. Сковороди, 2019. 145 с.

Збірка містить матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, присвяченої сучасним проблемам професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, реаліям і тенденціям розвитку професійної діяльності фахівців соціальних інституцій з вирішення актуальних проблем соціальної роботи.

Матеріали представляють інтерес для науковців і практиків у галузі соціальної і соціально-педагогічної діяльності, науковців-початківців (здобувачів вищої освіти першого (бакалаврського) та другого (магістерського) рівнів спеціальності «Соціальна робота») й практиків – фахівців соціальних інституцій.

© Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди, 2019.

© Кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки, 2019.

© Васильєва М.П., 2019.

ЗМІСТ

Тези науково-педагогічних працівників і фахівців соціальних інституцій.....	8
Васильєва М.П. ДО ПРОБЛЕМИ ВИЗНАЧЕННЯ ФАХОВИХ КОМПЕТЕНТНОСТЕЙ МАГІСТРА СПЕЦІАЛЬНОСТІ «СОЦІАЛЬНА РОБОТА».....	8
Кабусь Н.Д. ПОТЕНЦІАЛ РІЗНИХ ВИДІВ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЩОДО ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗІ СТАЛОГО РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНИХ ГРУП.....	9
Костіна В.В. ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО РОБОТИ З ВРАЗЛИВИМИ КОНТИНГЕНТАМИ В УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА.....	11
Подберезський М.К. РОЛЬ І МІСЦЕ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ.....	13
Рассказова О.І. ОСВІТА ЯК ЧИННИК СОЦІАЛЬНОГО РЕАБІЛІТУВАННЯ ДІТЕЙ З ІНВАЛІДНІСТЮ.....	14
Рижанова А.О. ДИНАМІКА СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЧОЛОВІЧОЇ МОЛОДІ В УМОВАХ ІНФОРМАЦІЙНОГО СУСПІЛЬСТВА: ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ.....	16
Романова І.А. СОЦІАЛЬНА ІНТЕГРАЦІЯ ЛІТНІХ ЛЮДЕЙ ЧЕРЕЗ СОЦІАЛЬНІ ІГРОТЕКИ.....	17
Сайко Н.О. ВИХОВНІ АКЦЕНТИ СУЧАСНИХ ЗАКЛАДІВ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	18
Фомін В.В. ІСТОРИКО-ПОРІВНЯЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА НАПРЯМІВ ОРГАНІЗАЦІЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗАКЛАДІВ СУСПІЛЬНОЇ ОПІКИ ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ В УКРАЇНІ.....	20
Бистрицька Н.В., Кіршмар А.Г. СОЦІАЛЬНЕ ВИХОВАННЯ ДІТЕЙ ЯК ВАЖЛИВА ПЕДАГОГІЧНА ПРОБЛЕМА.....	22
Буйницька М.М. АКТУАЛЬНІСТЬ І ПЕРСПЕКТИВНІСТЬ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ У ЗАКЛАДАХ ВИЩОЇ ОСВІТИ США.....	23
Василенко О.М. МЕТОДИ КОНСУЛЬТУВАННЯ З ОПОРОЮ НА СИЛЬНІ СТОРОНИ ПІДЛІТКІВ.....	24
Виноградова О.В. СОЦІАЛЬНА РОБОТА З ДІТЬМИ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ЦЕНТРІ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ДЛЯ СІМ'Ї, ДІТЕЙ ТА МОЛОДІ: ПРАКТИЧНИЙ АСПЕКТ.....	26
Гричанюк М.В. ІНДИВІДУАЛЬНИЙ ПІДХІД ЯК ОСНОВНИЙ АСПЕКТ ПРАКТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СЛУЖБИ ПРОБАЦІЇ.....	27
Єсіна Н.О. ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ІНТЕГРОВАНИХ СОЦІАЛЬНИХ СЛУЖБ ЯК ІННОВАЦІЙНОЇ ТЕХНОЛОГІЇ У СОЦІАЛЬНІЙ РОБОТІ.....	30

діяльності в контексті сталого розвитку, а й сприяє осмисленню значущості соціально-педагогічної діяльності й власної місії в суспільстві, усвідомленню творчої природи професійної діяльності й стимулює до пошуку ефективних засобів впливу на мотиваційно-ціннісну, когнітивно-світоглядну, діяльнісно-вольову сфери особистості з метою її сталого розвитку.

Значні можливості для формування стійкої мотивації студентів до розробки й реалізації системи роботи зі сталого розвитку соціальних груп надають різні види практики – у соціальних службах, дитячих оздоровчих таборах, загальноосвітніх і вищих закладах освіти, центрах соціально-психологічної реабілітації. Виконання студентами цільових завдань, пов'язаних з організацією конкретних заходів з метою стимулювання особистості до сталого розвитку з подальшим обговоренням результатів, презентацією проведених заходів сприяють обміном досвідом і забезпечують взаємозбагачення майбутніх фахівців, стимулюють до набуття професійної майстерності для здійснення професійної діяльності на творчому рівні.

Залучення студентів до науково-дослідної діяльності, зокрема, участі в діяльності студентських наукових гуртків, олімпіадах із педагогіки, соціальної педагогіки, конкурсах наукових робіт, соціальних проєктів, конкурсах на створення соціальної реклами, підготовці курсового дослідження, що передбачає здійснення творчого наукового пошуку, розробку і реалізацію авторських проєктів та програм соціально-педагогічної діяльності зі сталого розвитку конкретних соціальних груп, сприяє розвитку творчого мислення, вдосконаленню конструктивно-прогностичних, дослідницьких, навчально-методичних умінь майбутніх фахівців. Не менш важливим є стимулювання студентів до самоосвіти, зокрема, відвідування тематичних тренінгів та майстер-класів, самостійного вивчення перспективного досвіду, свідомої роботи з особистісного й професійно-творчого вдосконалення, у тому числі, оволодіння ораторським мистецтвом, мистецтвом переконання, що є важливою умовою виходу майбутніх соціальних педагогів на рівень самоорганізації власної діяльності й організації діяльності інших.

Все це забезпечує цілісність системи професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів та працівників, що реалізується на професійно-мотиваційному, когнітивно-світоглядному, креативно-діяльнісному та рефлексивно-самотворчому етапах й забезпечує вихід студентів на рівень сталого розвитку й саморозвитку – духовно-ціннісного, особистісно-соціального, професійно-творчого, а також набуття ними здатності свідомо діяти для сталого розвитку представників різних соціальних груп під час навчання в університеті та у подальшій професійній діяльності.

Костіна В.В.

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПРАКТИЧНА ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ ФАХІВЦІВ СОЦІАЛЬНОЇ ГАЛУЗІ ДО РОБОТИ З ВРАЗЛИВИМИ КОНТИНГЕНТАМИ УМОВАХ ПРОФЕСІЙНО-СПРЯМОВАНОГО ОСВІТНЬОГО СЕРЕДОВИЩА

В умовах зміни пріоритетів у підготовці майбутніх фахівців, оновлення змісту та організаційних основ системи освіти загалом і професійної освіти фахівців соціальної галузі зокрема, набувають актуальності питання підвищення якості практичної підготовки здобувачів вищої освіти, зосередження уваги на компетентнісному підході до особистості фахівця, що зумовлює потребу в пошуку нових шляхів та засобів для реалізації цих важливих завдань.

Аналіз наукової літератури з проблеми практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі засвідчив, що її вивчали у таких аспектах: теоретико-методичні основи практичної підготовки соціальних педагогів і соціальних працівників (О. Бартків, О. Васюк,

Ю. Галагузова, Т. Зінченко, Р. Зозуляк, Л. Міщик, О. Пожидаєва, З. Фалинська та ін.); порівняльний аналіз різних аспектів професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників в Україні та за кордоном (І. Бондарук, Н. Горішна, Л. Ліщук, О. Пічкарь, О. Павлішак, Л. Романовська, Г. Слозанська, Г. Скачкова, Н. Собчак, Ж. Шевченко та ін.); використання інформаційних і комунікаційних технологій у практичній підготовці майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників (В. Березан, Д. Данко, Л. Дітковська та ін.). Узагальнення ідей вищезазначених авторів засвідчило, що попри велику різноманітність дослідницьких праць, проблема підвищення ефективності та якості практичної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі в умовах професійно-спрямованого освітнього середовища ще потребує дослідження.

Як зазначає Г. Скачкова, «некласичні форми організації навчання майбутніх соціальних працівників дозволяють подолати розрив між теорією і практикою в українській системі професійної підготовки фахівців спеціальності «соціальна робота», а також підвищити мотивацію студентів та викладачів» [3, с.132]. Ще у процесі навчання майбутні фахівці соціальної галузі мають засвоїти не тільки провідні теоретичні напрацювання та наукові розробки, що використовують для вирішення складних завдань провідні фахівці, а й оцінити власний професійно-особистісний потенціал і безпосередньо ознайомитися з досвідом здійснення соціальної та соціально-педагогічної роботи з вразливими категоріями населення та здобути відповідні практичні вміння та навички під керівництвом провідних фахівців соціальної галузі, що безпосередньо працюють у різних соціальних інституціях системи соціальної допомоги. Для забезпечення виконання вищезазначених важливих завдань нами в межах варіативних дисциплін «Соціально-реабілітаційна робота у різних спеціалізованих закладах», «Етнопедагогіка», «Соціальна робота зі збереження та зміцнення здоров'я» для здобувачів вищої освіти першого освітнього рівня та нормативних дисциплін «Теорія і практика соціальної роботи за кордоном» та «Соціальна робота в інклюзивному освітньому середовищі» для здобувачів вищої освіти другого освітнього рівня спроектовано та запроваджено у процес їхньої професійної підготовки організацію навчальних занять у межах професійно-спрямованого освітнього простору [4], що передбачала ознайомлення здобувачів вищої освіти з методичним інструментарієм роботи провідних фахівців галузі, а також виконання ними під керівництвом викладача важливих практичних професійних завдань з подальшою перевіркою їх ефективності в умовах реальної професійної діяльності на базах практики партнерської з закладом вищої освіти мережі соціальних інституцій (ЦСССДМ, центри соціально-психологічної реабілітації для дітей, сектор ювенальної пробачії, БОБФ Карітас – Харків, центр денного перебування для дітей та молоді «Компас» ХМБФ «Благо», КЗ «Харківська спеціальна школа № 2 ХОР та ін.).

Виконання відповідних професійних завдань дозволяє викладачу та майбутнім фахівцям соціальної галузі перевірити ресурси особистісно-професійного потенціалу майбутніх фахівців та визначити його резерви, а також сформувати компетентність до роботи в команді, що є важливою для фахівців соціальної сфери. Під час самостійної роботи над опануванням курсу здобувачі вищої освіти розробляють певні проектні пропозиції, які потім реалізують під час залікових занять. Впродовж упровадження певних соціальних ініціатив майбутні фахівці соціальної галузі на волонтерських засадах організовують соціальну роботу з дітьми, молоддю, дорослими та людьми похилого віку, опановуючи специфіку діяльності з різними віковими та цільовими групами та поступово визначають власну професійну схильність до роботи з певною соціальною групою клієнтів, а також певні обмеження у власному особистісно-професійному потенціалі, що мотивує їх до подальшого професійного розвитку та самовдосконалення. Досвід проведення занять зі здобувачами вищої освіти за вищезазначеною методикою показав, що у останніх зростають: інтерес до вивчення додаткового навчального матеріалу з питань професійної освіти в означеному напрямі, який забезпечує підвищення можливостей власного особистісно-професійного потенціалу; мотивація до виконання професійних завдань, що пов'язані з виконанням засвоєних успішних професійних дій; якість командної взаємодії під час організації та проведення соціально-виховних заходів; особистісна відповідальність за організацію волонтерських

ініціатив. Усе вищезазначене дозволяє стверджувати про ефективність пропонованих заходів у процесі професійної освіти майбутніх фахівців соціальної галузі.

Одним із важливих шляхів у підготовці майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до роботи з вразливими контингентами вважаємо опанування ними методики застосування етнопедагогічних засобів у соціальній роботі. Використання етнопедагогічних засобів у процесі професійної підготовки фахівців соціальної галузі дозволяє не тільки підвищити рівень їхньої практичної готовності до організації здоров'я збережувальної роботи з дітьми та молоддю, а й надати їм можливість проектування етнокультурного простору для цікавої взаємодії та проведення дозвілля усіх суб'єктів соціально-педагогічної взаємодії. Враховуючи корисні ідеї науковців (В. Березан [1], Л. Дітковська [2]) про можливість використання інформаційно-комунікативних технологій у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі, нами створено додатковий віртуальний простір взаємодії та обміну враженнями та досвідом для здобувачів вищої освіти, що є активними діячами наукового товариства майбутніх соціальних працівників ХНПУ імені Г.С. Сковороди в умовах підготовки та реалізації волонтерських ініціатив у межах професійно-спрямованого освітнього простору. Це дає можливість майбутнім фахівцям соціальної галузі обмінюватися власним досвідом та поширювати інформаційні матеріали волонтерських пропозицій різних соціальних інституцій, що сприяє їхній подальшій професіоналізації, набуттю практичних вмінь і навичок та професійному становленню.

Список використаних джерел:

1. Березан В. Практична підготовка майбутнього соціального педагога з використанням інформаційних і комунікаційних технологій *Людинознавчі студії*. Серія «Педагогіка». Вип. 31. С. 16-24.
2. Дітковська Л.А. Інформаційно-комунікаційні технології у фаховій підготовці соціальних працівників. Збірник наукових праць Хмельницького інституту соціальних технологій Університету «Україна». №1(7)/2013. С.78-81.
3. Скачкова Г. Особливості сучасної професійної підготовки соціальних працівників у вищих навчальних закладах. *Вісник НТУУ «КПІ»*. Серія Філософія. Психологія. Педагогіка. Вип. 3(48) С.128-133.
4. Костіна В. В. Формирование образовательного пространства профессиональной подготовки будущих социальных педагогов к работе с дезадаптированными детьми и молодежью. *Педагогіка вищої та середньої школи* : зб. наук. пр. Кривий Ріг : ФОП Маринченко, 2016. Вип. 47. С. 106–112.

Подбerezський М.К.

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри соціальної роботи і соціальної педагогіки
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

РОЛЬ І МІСЦЕ ПРАВОВОЇ ОСВІТИ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Створення в соціальній державі специфічного соціального інституту – соціальної роботи, представники якого професійно повинні надавати допомогу людині, є природним наслідком конституційних декларацій. Професійні зобов'язання, котрі покладаються на представника цієї професії, мають носити більш конкретний характер, аніж тільки внутрішнє моральне усвідомлення. Професійна соціальна робота і відрізняється від волонтерської, меценатської або благодійної діяльності тим, що держава делегує власні обов'язки щодо кожної людини, конкретному представнику професійної групи. Визнання державою соціальної роботи як інституту, потрібного й необхідного суспільству, передбачає виконання її представниками чітких функцій і відповідальність за їхнє належне виконання.

Діяльність соціального працівника в усіх модифікаціях і компонентах має соціальну спрямованість і передбачає соціальні наслідки, в зв'язку з чим постає питання про